

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 7

11 februari 1968

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar

Overige landen f 10,— per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

De kleinzoon van de volkscommissaris

„Ik ken de wetten goed en ik kan mij niet voorstellen welke wet precies zou worden overtreden door het opstellen van een verslag van een proces. U denkt aan artikel 190-I van het wetboek van strafrecht? Dat artikel kan ik van buiten opzeggen. Het betreft lasterlijke activiteiten die het sociale systeem en de regering van de sovjet-unie aantasten. Maar wat voor laster ligt in het weergeven van verhoren in een strafproces voor een sovjet-rechtbank?”

Aan het woord is Pawel Michailowtsj Litwinow. Hij voert dit gesprek op 26 september 1967, dus een paar maanden geleden, met een ambtenaar van de russische veiligheidsdienst, de KGB.

„Uw verslag zal wel een verdraaiing van de feiten zijn en lasterlijk tegenover de rechtbank. Kunt u zich voorstellen dat nu, in het vijftigste jaar van de Sovjet-regering een sovjet-rechtbank een verkeerde beslissing zou nemen?”

Aan het woord is nu Valeri Gostew, ambtenaar van de geheime dienst. Hij heeft de 34-jarige chemicus Litwinow op zijn bureau ontboden. Het gesprek is door hem begonnen met de mededeling: „Wij weten dat u met anderen de bedoeling hebt een verslag te verspreiden van het strafproces tegen Boekowski. Wij waarschuwen u dat u daarvoor strafrechtelijk ter verantwoording zult worden geroepen”.

Pawel Michailowtsj Litwinow is een vriend van de verschillende schrijvers die de laatste twee jaren in Rusland hebben moeten terecht staan. Die processen hebben iets van een niet meer te stuiten kettingreactie. Herinnert u zich dat bijna twee jaar geleden Daniel en Sinjavski terecht stonden voor hun publicaties? Zij hadden kritiek geuit op de weinige vrijheid die in Rusland nog bestaat, bv. voor schrijvers om te schrijven wat ze werkelijk denken.

Schrijvers hebben het op zich zelf in Rusland nog zo slecht niet, bericht een correspondent van een van onze kranten in Moskou. Zij krijgen van de overheid woonruimte, faciliteiten voor restaurants en bars zodat zij daarvoor niet in de rij hoeven te staan. Zij mogen wel eens uitstapjes maken naar het buitenland en hun boeken worden door de staatsuitgeverij in een behoorlijk grote oplage gedrukt. De overheid meent het niet zo slecht met de schrijvers in Rusland d.w.z. ... er wordt dan natuurlijk wel verwacht dat de schrijver zal leveren wat de overheid graag gepubliceerd ziet. Opbouwende verhalen over gewone, hard werkende en goed oppassende mensen, over fabrieken die hun plan-productie vervullen en over arbeiders die daar nog bovenuit

komen.

De moeilijkheid met de schrijvers is nu juist dat zij die lectuur niet meer willen schrijven en dat de russische overheid dat op haar beurt niet begrijpt. Er wordt toch goed voor die jongens gezorgd, nou dan!

Het proces tegen Daniel en Sinjavski was zo geheim dat een andere schrijver, Boekowski, er tegen protesteerde. Hij hield er een soort straatdemonstratie tegen. Nu gaat art. 125 van de russische grondwet wat dit betreft verder dan onze grondwet. Het kent aan de sovjet-burgers het recht van spreken, van pers en vergadering, ja ook van optocht en demonstratie toe. Maar Boekowski werd voor zijn demonstratie gearresteerd en berecht. Litwinow wilde over dat proces weer een brochure verspreiden en werd bij de geheime dienst daarvoor op het matje geroepen en zo zijn we weer terug bij het gesprek dat hij daar voerde met Gostew waarvan ik u zojuist een paar passages voorlas. Hij maakte er nl. een verslag van dat hij aan een aantal kranten in West-Europa toestuurd en zo kwam het ons ter kennis.

Een paar weken geleden stonden weer een paar schrijvers terecht, Gizburg en Galanskow. Ook zij zijn streng gestraft (resp. met 5 en 7 jaar) voor hun behoefte aan meer vrijheid. Ook hier weer Pawel Litwinow in het voorste gelid om te protesteren. Hij protesteerde tegen het feit dat mensen die kritiek uitoefenen, terecht moeten staan en tegen de manier waarop zo'n proces dan plaats vindt. Vooral dat laatste heeft in onze kranten veel aandacht gekregen. In de „oproep tot de wereldopinie” zoals Litwinow en mevrouw Daniel hun verklaring over het laatste proces hebben genoemd, weer gestuurd aan de westerse kranten, is van alles te vinden over zo'n proces.

„De rechtzaal was gevuld met speciaal uitgezochte ambtenaren van de geheime dienst en de militie”, zo schrijven zij. „Andere mensen konden er dus niet meer in. Dit publiek maakte lawaai als de schrijvers aan het woord waren en lachte hen en hun getuigen uit, kennelijk met instemming van het hof”. Zei b.v. de KGB-kolonel Tsirkoenko tegen een getuige die na een onderbreking weer de zaal in wilde: „Als u een andere verklaring had afgelegd, kon u weer naar binnen, nu niet”.

Alle kranten hier hebben verteld hoe tussen de vrienden en familieleden van de verdachten en de buitenlandse correspondenten die in de gangen of buiten het gebouw waren, aanbren-

een radio-uitzending van zondag 11 februari 1968

gers van de geheime dienst rondliepen. Gesprekken moesten daarom afwisselend in het russisch, engels of frans gevoerd worden om het verklikken te ontgaan. Na het proces zou er een persconferentie gehouden worden in het huis van de moeder van de tot vijf jaar veroordeelde Ginzburg. De buitenlandse pers kon dan van de familie en vrienden horen wat er nu eigenlijk gebeurd was in het proces. Want hoewel dat in naam openbaar geweest was, was het in feite geheim. De correspondent van een van onze nederlandse kranten werd die ochtend in Moskou opgebeld door de persafdeling van het russische ministerie van buitenlandse zaken. Hem werd te verstaan gegeven dat alle contacten met buitenlandse journalisten over deze persafdeling moesten lopen. Tegen hem zouden strenge maatregelen genomen worden als hij de persconferentie desondanks bezocht. Die is niet doorgestaan nadat bleek dat alle buitenlanders op dezelfde manier bedreigd waren.

Waarom vraag ik uw aandacht voor deze russische schrijversprocessen? Ik dacht om drie redenen.

In de eerste plaats om nog eens te onderstrepen, dat het met de vrijheid van het individu in Rusland droef gesteld is.

In deze tijd van vreedzame coëxistentie zijn wij soms geneigd dat een beetje te vergeten. Er zijn zelfs mensen die menen dat onze kranten en T.V. alleen nog maar aanvallen wat in rechtse landen verkeerd gaat en vergoelijken wat in de communistische landen gebeurt. Ik geloof daar overigens niets van. Maar voor ons als humanisten gaat het niet om links of rechts, maar om vertrapping van menselijke rechten en vrijheden, waar ook! Net zo goed als wij duidelijk zeggen wat wij denken over Griekenland en zijn kolonels, net zo goed zeggen wij wat wij hiervan vinden.

In de tweede plaats praat ik er nu over om een unieke vorm van oppositie in Rusland te signaleren. Wij zijn uiteraard gewend aan een oppositie die andere gedachten heeft over de manier waarop het land bestuurd moet worden dan de regering blijkt te hebben. In Rusland met zijn ene politieke partij bestaat een oppositie in die vorm niet. De overheid zal u uitleggen dat alle sovjet-burgers gelukkig zijn met hun regering en dus geen oppositie nodig hebben. Wat hier nu in dit schrijversmilieu ontstaat, is een soort nieuwe oppositie. Hoort u maar wat mevrouw Daniel en Litwinow schrijven: „Burgers van ons land, dit proces is een smet op de eer van onze staat en op het geweten van ieder van ons. U zelf koos het hof en deze rechters. Eis dat zij uit hun functies worden ontheven. Eis een openbare veroordeling van dit schaamteloos proces. Eis bestraffing van hen die eraan meewerkten”. Dat is een vorm van oppositie, van actie van bepaalde mensen tegen de staat die door ons toch eigenlijk niet voor mogelijk werd gehouden in Rusland. Wij als humanisten menen dat geen land behoorlijk kan functioneren voor zijn burgers als er geen oppositie bestaat. Dat geldt weer precies gelijk voor dictaturen van rechts of van links. Als mensen door hun regering voorgezet krijgen wat zij alleen mogen denken en vinden, is het met de persoonlijke vrijheid en daardoor met de kans op ontplooiing van iedere mens slecht gesteld. Daarom juich ik deze symptomen van oppositie toe.

Litwinow is een kleinzoon van de russische minister van buitenlandse zaken die onder Stalin diende van 1930 tot 1939. Hij heette toen nog geen „minister” maar „volkscommissaris”. Het waren dezelfde jaren van de z.g. grote Moskouse processen, waarin Stalin met zijn tegenstanders

zowel van rechts als van links afrekende. En dat afrekenen betekende dan likwidatie, of door de kogel of door langzame dood in Siberië. Nog maar twee generaties terug toen opa Litwinow mee aan de macht was, zou iedereen voor veel minder dan zijn kleinzoon nu durft te zeggen al lang gelijkwideerd zijn. In die tijd werden de processen ook gekenmerkt door de stereotiepe zelfbeschuldigingen van de verdachten. Zij erkenden dat zij schuldig waren en beleden hun fouten in het openbaar. Die fouten waren altijd dat zij teveel als mens hadden gehandeld en te weinig als radertje van de grote partij waaraan alles dienstbaar gemaakt moest worden. Niets van dat alles vindt u nu terug. Als u leest wat Boekowski als laatste woord in zijn strafproces zei, ziet u een brutale en moedige man voor u die de rechter en de aanklager aanvalt. Hij nocht Daniel of Sinjavski en evenmin Ginzburg of Galenskow bekende schuld. Integendeel, zij be riepen zich op de sovjet-wetten zelf, die vrijheid van spreken voor alle burgers garanderen.

En dat al deze mensen niet meer gebeurt dan de op zichzelf natuurlijk veel te zware straffen, is toch een derde punt waarvoor ik uw aandacht vraag. De oppositie wordt wel aangepakt, maar niet gelijkwideerd.

De overheid in Rusland lijkt er niet goed raad mee te weten. Zij probeert althans haar gezicht te redden door te zeggen dat het helemaal niet om schrijvers maar om gewone misdadigers gaat. Alsof die geen recht op een eerlijk, openbaar proces zouden hebben!

Het gevaar van praten, zoals ik nu doe, is dat je verkeerd kunt worden begrepen. Denkt u niet dat ik propaganda sta te maken voor oppositie tegen de sovjet-regering, met een of andere gedachte dat deze Litwinows misschien dat regime wel zullen omverwerpen. Geen sprake van! Hij zelf zegt n.b.: „ik ben geen anti-sovjet, maar een pro-sovjet. Ik houd van mijn land”. Neen, naast het signaleren van een miskenning van menselijke vrijheden gaat het mij om de kennelijk ook in Rusland optredende humanisering van de samenleving. Ik bedoel daarmee dat ook daar de maatschappij zich lijkt te ontwikkelen in een richting die meer mogelijkheden gaat bieden aan mensen zich zelf te zijn. Russen als deze schrijvers stellen zich vrijer op, ontdekken hun mogelijkheden en willen die ontplooiën. Zij willen binnen het bestaande regime de vrijheid hebben om niet alleen te schrijven dat de overheid het zo goed doet, maar ook kritiek te kunnen ventileren. Zij willen niet denken zoals de regering wil dat zij denken. Dat is een uiterst boeiende en even verheugende ontwikkeling. Dat is een ontwikkeling die mensen van oost en west bij elkaar kan brengen in één poging om door verdergaande humanisering van de maatschappij mensen te helpen hun eigen mogelijkheden zonder vrees beter te gebruiken. En dat de russische overheid daar niet strenger tegen optreedt is misschien ook een symptoom dat op dat niveau de tijd van opa Litwinow definitief voorbij is.

Men zegt dat deze maand een plenaire zitting van het centrale partijcomité in Rusland aan deze zaken zal worden gewijd. Ik hoop dat die zitting mee een stoot zal kunnen geven in de richting van een vrijere kritiek, naar een toepassing in de praktijk van wat de russische wetten al lang kennen, nl. vrijheden voor het individu. En dat de volkscommissaris niet voorzien zal hebben dat al zijn eigen kleinzoon mee zou helpen die grotere openheid te bereiken, komt stellig doordat deze tijd steeds weer sneller blijkt te gaan dan wij eerst dachten. Hopelijk ook in Rusland op dit gebied.

M. G. Rood

Vakantieplannen?

paasweekend

Zoals steeds staat „De Ark” gedurende de Paas-dagen open voor onze lezers.

De duur van het paas week-end is 4 dagen.

Aankomst: 11 april, na diner.

Vertrek: 15 april, na diner.

Kosten: f 50,— voor volwassenen.

f 37,50 voor kinderen t/m 10 jaar.

Schriftelijke opgave:

Vakantiecentrum „De Ark”

Belvédèrelaan 14, Nunspeet (03412) 2404.

bejaardenweken

Evenals voorgaande jaren wordt in het voorjaar een aantal weken in „De Ark” gereserveerd voor onze leden van 60 jaar en ouder.

Deze weken zijn:

27 april t/m 4 mei, 4 t/m 11 en 11 t/m 18 mei.

De prijs bedraagt f 65,— per week.

Een folder met volledige inlichtingen kunt u schriftelijk aanvragen bij: Hum. Vakantie-oord „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet, tel. 0 3412-2404.

Geïnteresseerden raden wij aan niet te lang te wachten, er is altijd veel belangstelling voor deze weken.

humanistisch vacantiecentrum „DE ARK” te Nunspeet.

Unieke omgeving - goede verzorging.

Vanaf 15 juni.

Juni f 85,— p.p. per week incl. volledig pens.

Juli f 95,— p.p. per week incl. volledig pens.

Aug. f 85,— p.p. per week incl. volledig pens.

Kinderen tot 15 jaar en leden van het Humanistisch Verbond belangrijke reductie.

Inschrijving mogelijk vanaf heden. Folder te verkrijgen uitsluitend op schriftelijke aanvraag: Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

reis naar noorwegen

De verleden jaar georganiseerde reis naar Noorwegen is zo'n succes geweest dat enkele mensen het aandurven ook dit jaar weer zo'n reis te organiseren naar dit schitterende en gastvrije land.

Vertrek is op 20 juli uit Rotterdam per boot naar Bergen. Vandaar wordt de reis afwisselend per bus en boot voortgezet naar Lillehammer en dan per trein naar Oslo. 's Middags 3 aug. is de teugreis per vliegtuig.

Deze 15-daagse boot-vliegreis is volledig verzorgd en kost (incl. verzekeringen ed.) f 815,—. Bij voldoende deelname is een kleine korting mogelijk. Het inschrijfgeld van f 50,— wordt in mindering gebracht op de totale reissom.

De reis wordt weer verzorgd door het reisbureau Interland-Amsterdam. Wij raden u aan snel te reageren, daar er slechts plaats is voor 30 deelnemers. Aanmeldingen kunnen gericht worden aan de reisleader: de heer G. Blöten, Julianaweg 4, Utrecht, tel. 030-880048 na 18 uur.

Succes

Evenals u ga ik nu en dan naar de kapper. Al tijd te laat en niet dan na herhaalde aanmaningen. Dat is erg, maar niet zo erg als het een aantal jaren geleden was. Toen kon men zeggen: „Die man ziet er verschrikkelijk onverzorgd uit met al dat haar op zijn hoofd”. Tegenwoordig is er een goede kans dat men zegt: „Die oude Beatle gaat nog aardig met zijn tijd mee.”

De waarheid is, dat ik mij verbeeld voor het haarsnijden geen tijd te hebben. Dat is natuurlijk onzin, want ik verpruts veel meer tijd dan de kapper mij kost, zij het dan dat het verprutsen meestal geschiedt als zijn salon gesloten is. Maar het is een feit, dat het kapperskartel er voor heeft gezorgd, dat in mijn woonbuurt praktisch geen keuzemogelijkheid aanwezig is. Een één à anderhalf uur ben ik met mijn schoonheidsbehandeling al gauw kwijt.

Wanneer ik eindelijk na het uitspreken van de woorden: „Ga even mijn haar laten knippen, je zal wel zien hoe laat ik terug ben” (antwoord: „Zal tijd worden, ik wacht wel met eten”) op weg ben, vind ik het niet meer zo erg. Als ik in de salon plaats neem, altijd als nummer zeven of acht, gaat er een geheel nieuwe wereld voor mij open. Mijn kennis van de toestanden in de eredivisie en in het bijzonder van de plaatselijke voetbalvereniging wordt up to date bijgewerkt. Ik verneem, dat de jongste wedstrijd waardeloos is geweest, dat de seizoenkaarten steeds maar opslaan en dat een jonge voorhoedespeler een grote toekomst tegemoet gaat. De scheidsrechter was pet, het tweede doelpunt was opgelegd buitenspel. Na dit goed in mij opgenomen te hebben neem ik een geïllustreerd weekblad ter hand. En omdat ik het onderhavige artikel vers getrimd uit de machine tik, staat mij de inhoud van een der zojuist gelezen bladen nog helder voor de geest.

De redactie had een aantal bekende Nederlanders gevraagd hoe hun schoolloopbaan was geweest en waaraan zij naar hun mening hun succes te danken hadden. Nu, een enkele uitzondering daargelaten, hadden zij hun succes niet te danken aan hun uitnemende leerresultaten. Blijkbaar is knapheid niet het eerste vereiste om te slagen in het leven. Maar wij moeten er rekening mee houden, dat enkele bekende Nederlanders de zaken slechter hebben voorgesteld dan zij in werkelijkheid waren. In sommige antwoorden klinkt iets door van: „Nou ik was me d'r eentje in mijn jonge jaren. Niet leren, hè en altijd maar met andere dingen bezig. Maar die stomme onderwijzers en leraren begrepen er helemaal niks van. Enfin, dank zij een paar unieke karaktereigenschappen ben ik dan eindelijk geworden wat ik ben: een bekende Nederlander. Je moet het in je hebben.”

Onwillekeurig denk je dan even bij jezelf: „Hoe zat het met mij?” Ach, zozo, lala. Soms was het werkelijk prima, andere keren was het twijfelachtig tot matig voldoende. Echt helemaal niks

is het nooit geweest en ik ben ook nooit blijven zitten. Dat is dan waarschijnlijk de reden dat mijn leven niet met succes is bekrond.

Trouwens, wat is succes? Een zeer nuchtere volksvertegenwoordigster antwoordde iets in deze geest: „Ach, als je twintig jaar Tweede-Kamerlid-zijn een succes wil nemen...” Nou, in het verleden ben ik wel eens geneigd geweest dit te doen, maar daar ben ik later toch van teruggekomen. Zulke mensen worden zeer in het bijzonder welkom geheten, zij verschijnen wel eens op de televisie en als zij iets heel knaps of doms doen komen zij in de krant. Nou ja, als dat een keer of wat is gebeurd, kijk je daar ook niet meer zo van op. De kinderen zeggen: „Pa staat weer in de krant” en de sigarenhandelaar zegt: „Heb ik u gisteravond niet op het glas gezien?”

Een bekend optreder voor de massamedia moet onlangs gezegd hebben, dat hij volkomen geslaagd was, beter kon het niet. Het moet prettig zijn dit gevoel te hebben, maar het lijkt mij een even wankel en steeds bedreigd geluk als ik zelf eens heb gehad, toen ik een 10 op mijn rapport kreeg. Het kon alleen nog maar beroerder worden. En dat is ook zo gebeurd. Ik ken heel enkele mensen voor wie ik zonder voorbehoud het grootste respect heb. Een van hen is over de hele wereld geëerd en terecht. Als je aan die man zou vragen: „Waarom dankt u uw succes?” dan zou hij zeggen: „Succes? Ik? Ik vrees, dat ik niet zal bereiken wat ik mij als doel heb gesteld. Je noemt toch een hoogleraarschap geen succes? Nee, het succes moet nog steeds komen.” Daarbij komt, dat tal van personen op een bepaald gebied wel wat men noemt succes hebben, maar op een ander gebied geheel en al falen. Heeft een bankdirecteur die 's morgens een wrevelige vrouw en nietsnuttige kinderen heeft achtergelaten meer succes dan de achterportier van zijn werkplaats, die een sfeer van warme genegenheid om zich weet te scheppen? Heeft die directeur meer plezier als hij met dat narige wijf in een Grand Hotel aan de Middellandse Zee f 200,— per dag zit te verteren, dan de portier die een weekje bij zijn zwager in Kootwijk op visite gaat?

Natuurlijk weet ik ook wel, dat geld en macht erg belangrijk zijn. Zelf houd ik wel van geld. Macht begeer ik alleen in zoverre als nodig is om te voorkomen, dat teveel andere mensen macht over mij uitoefenen. Het zou intussen heel wat beter zijn, als onze primaire doelstelling in het leven was: Hoe maak ik een ander en mijzelf zo gelukkig mogelijk, respectievelijk hoe behoed ik hen en mij zo goed mogelijk voor kwaad? Als u te kiezen had, voor uw kinderen bij voorbeeld, tussen succes à la het blad van de kapper en een gelukkig leven, wat koos u dan? Nou zie je wel, dan zijn we het toch weer eens!

H.H.

Van week tot week

(Hilv. II) radio

zondag 18 februari 9.45—10.00 uur: H. J. J. Lips: „'n Miljoen humanisten”.

zondag 25 februari 9.45—10.00 uur: J. Pasman: „Ziek... Gezond”.

(Ned. II) televisie

maandag 19 februari van 22.10—22.40 uur: „Bezwaren tegen het humanisme” met medewerking van: ds. J. J. Buskes, J. G. Rausch, pater F. Veelenturf, prof. dr. W. van Dooren, prof. dr. J. P. van Praag, mr. M. G. Rood.

Regie: Geert van den Bogaard.